

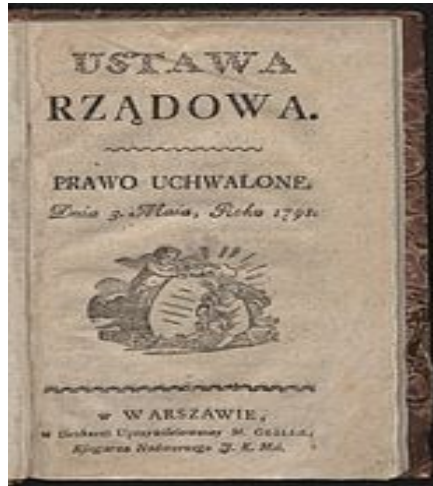
Konstytucja 3 maja

Ustawa rządowa

Konstytucja 3 maja, właśc. Ustawa Rządowa z dnia 3 maja - uchwalona 3 maja 1791 roku ustawa regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Powszechnie przyjmuje się, że Konstytucja 3 maja była pierwszą w Europie i drugą na świecie (po konstytucji amerykańskiej z 1787 r.) nowoczesną, spisaną konstytucją

Konstytucja 3 maja została ustanowiona ustawą rządową przyjętą tego dnia przez Sejm Czteroletni. Została zaprojektowana w celu zlikwidowania obecnych od dawna wad opartego na wolnej elekcji i demokracji szlacheckiej systemu politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Konstytucja zmieniła ustrój państwa na monarchię dziedziczną, ograniczyła znacząco demokrację szlachecką, odbierając prawo głosu i decyzji w sprawach państwa szlachcie nieposiadającej ziemi (gołocie), wprowadziła częściowe zrównanie praw osobistych mieszczan i szlachty oraz stawiała chłopów pod ochroną państwa, w ten sposób łagodząc nadużycia pańszczyzny. Konstytucja formalnie zniósła liberum veto.

Ustawa Rządowa z dnia 3 maja

Sala Senatorska, widok współczesny

Uchwalenie Konstytucji 3 maja 1791 roku, w Sali Senatorskiej na

Konstytucja 3 maja jako kompromis szlachecko-królewski

Konstytucyjny kompromis szlachecko-królewski łączył szlacheckie wyobrażenia o rzeczywistej demokracji szlacheckiej z królewskim programem monarchii konstytucyjnej. Został zapoczątkowany w połowie 1790 r. po przystąpieniu Stanisława Augusta do sojuszu polsko-pruskiego i ostatecznie wykształcony w ciągu września tegoż roku. Rosnąca orientacja szlachty na króla sprzyjała ostrożnej jej otwartości na program monarchy. Natomiast inicjatywy elity szlacheckiej na rzecz upodobnienia ustrojowego Rzeczypospolitej do czołowych wolnych państw ówczesnego świata, powodowały, iż obradujący Sejm wykazywał szereg zbieżności z królewskim projektem konstytucyjnym. O uformowaniu ostatecznej wersji kompromisu zdecydował ciąg wydarzeń politycznych z przełomu 1790 i 1791 r.

Sygnatariusze

Zobacz też kategorię: [Sygnatariusze konstytucji 3 maja](#).

- *Stanisław Małachowski, referendarz wielki koronny, sejmowy i konfederacji prowincji koronnych marszałek*
- *Kazimierz Nestor Sapieha, generał artylerii litewskiej, marszałek konfederacji Wielkiego Księstwa Litewskiego*
- *Józef Kazimierz Kossakowski, biskup inflancki i kurlandzki, następca koadiutor biskupstwa wileńskiego, jako deputowany*
- *Antoni Barnaba Jabłonowski, kasztelan krakowski, deputat z Senatu Małej Polski*
- *Szymon Kazimierz Szydłowski, kasztelan żarnowski, deputowany z Senatu prowincji małopolskiej*
- *Franciszek Antoni Kwilecki, kasztelan kaliski, deputowany do konstytucji z Senatu z prowincji wielkopolskiej*
- *Kazimierz Konstanty Plater, kasztelan generała trockiego, deputowany do konstytucji z Senatu Wielkiego Księstwa Litewskiego*
- *Walerian Stroynowski, podkomorzy buski, poseł wołyński, z Małopolski deputat do konstytucji*
- *Stanisław Kostka Potocki, poseł lubelski, deputowany do konstytucji z prowincji małopolskiej*
- *Jan Nepomucen Zboiński, poseł ziemi dobrzyńskiej, deputowany do konstytucji z prowincji wielkopolskiej*
- *Tomasz Nowowiejski, łowczy i poseł ziemi wyszogrodzkiej, deputowany do konstytucji*
- *Józef Radzicki, podkomorzy i poseł ziemi zakroczymskiej, deputowany do konstytucji z prowincji wielkopolskiej*
- *Józef Zabięto, poseł z Księstwa Żmudzkiego, deputowany do konstytucji*
- *Jacek Antoni Puttkamer, poseł województwa mińskiego, deputowany do konstytucji z prowincji Wielkiego Księstwa Litewskiego*

Opozycja wobec konstytucji

*W odczuciu wielu Sejm przyjmując Konstytucję 3 maja sprzeniewierzył się swojemu podstawowemu obowiązkowi, jakim była obrona wolności przed królewskimi usiłowaniami jej ograniczenia. Zwolennicy Konstytucji 3 maja uznawali, że państwo i jego byt niepodległy są dobrem nadrzędnym, od którego zależy także istnienie wolności obywateli. Dla zwolenników dawnego rządu republikańskiego tzw. malkontentów nadrzędnym dobrem była wolność, której nie warto było poświęcać dla wzmocnienia państwa. Malkontenci podawali się za ofiary spisku monarchicznego, który odebrał szlachcie wolność. Anonimowy autor Zastanowienia się nad Konstytucją polską pisał: *Polsko już nie jesteś Polską, bo nie jesteś wolną.* Zrównywano przy tym despotyzm rodzimy i obcy. Seweryn Rzewuski pisał do króla: *kajdany nasze są zawsze kajdanami, a włożone ręką obcą lub domową równie ciężką.* Zarzucano, że Sejm Czteroletni dokonał zdrady, sprzeniewierzając się aktowi konfederacji z 1788 roku, który gwarantował zachowanie najświętobliwsze rządu wolnego republikańskiego.*

*Medal wybity w 1791 z okazji
uchwalenia Konstytucji 3 maja*

*Kopia Konstytucji 3 maja eksponowana w Sali
Senatorskiej*

Obalenie konstytucji

Konstytucja obowiązywała tylko przez rok, zanim została obalona przez armię rosyjską wraz z konfederacją targowicką w wyniku przegranej wojny polsko-rosyjskiej.

Zakończenie wojny z Turcją i Szwecją pozwoliło cesarzowej Katarzynie II na skoncentrowanie większej uwagi na Polsce. Ponieważ uważała ona Polskę za *de facto* protektorat Rosji, to przyjęcie konstytucji w jej oczach w znaczący sposób zagrażało wpływom Rosji w Polsce. Kontakty polskich reformatorów z francuskim rewolucyjnym Zgromadzeniem Narodowym były widziane przez sąsiadów Polski jako część większej konspiracji politycznej mającej za cel obalenie absolutnych monarchii. Pruski dyplomata Ewald Friedrich von Hertzberg wyraził obawy europejskich konserwatystów, mówiąc, że „przyjmując konstytucję Polacy zadali *coup de grâce* monarchii pruskiej”¹

Znaczenie Konstytucji 3 maja dla Polski

Król Stanisław August opisał Konstytucję 3 Maja, według współczesnego mu zapisu, jako „opartą w głównej mierze na konstytucji Stanów Zjednoczonych, lecz bez błędów w niej zawartych, zaadaptowaną do warunków panujących w Polsce”. Rzeczywiście, w polskiej i amerykańskiej konstytucji widoczne są podobne wpływy oświeceniowe, jak np. myśl Monteskiusza o podziale i równowadze władzy pomiędzy organami – tak aby, według słów Konstytucji 3 Maja (artykuł V), *„...całość państw, wolność obywatelska i porządek społeczności w równej wadze na zawsze zostały, trzy władze rząd narodu polskiego składać powinny i z woli prawa niniejszego na zawsze składać będą, to jest: władza prawodawcza w stanach zgromadzonych, władza najwyższa wykonawcza w królu i Straży i władza sędownicza w jurysdykcjach na ten koniec ustanowionych lub ustanowić się mających...”* – jak również idea powołania dwuizbowego parlamentu. Konstytucja przyznała władzę narodowi, aczkolwiek trudności budzi zdefiniowanie tego podmiotu. Ustrojodawcy zabrakło konsekwencji, przemyślanej koncepcji i ostatecznie nie był w stanie klarownie zdefiniować narodu, mimo iż często się do niego odwoływał. Naród należy definiować w kontekście konkretnego postanowienia Ustawy, gdyż w tekście aktu znajdujemy trzy różne rozumienia narodu: 1. naród, jako wszyscy mieszkańcy państwa (wszyscy poddani), bez względu na przynależność stanową; 2. naród, jako naród polityczny – a więc konkretny stan, szlachta; 3. naród, jako zamożna część wszystkich mieszkańców państwa, która sprawuje władzę polityczną. W kontekście rozważań o suwerenność naród rozumieć trzeba właściwie jako szlachtę, i to „posesyjną

Święto Konstytucji 3 maja

Dzień 3 maja 1791 roku został uznany *Świętem Konstytucji 3 Maja*. Obchody tego święta były zakazane podczas rozbiorów, a ponownie jego obchodzenie zostało wznowione w II Rzeczypospolitej w kwietniu 1919 roku. Święto Konstytucji 3 Maja zostało zdelegalizowane przez hitlerowców i sowietów podczas okupacji Polski w czasie II wojny światowej, a po antykomunistycznych demonstracjach w 1946 r. nie było obchodzone w Polsce, natomiast zastąpione obchodami Święta 1 Maja. W styczniu 1951 r. święto 3 maja zostało oficjalnie zdelegalizowane przez władze komunistyczne. W roku 1981 ponownie władze świętowały uchwalenie majowej konstytucji. Do roku 1989 w tym dniu często dochodziło w Polsce do protestów i demonstracji antyrządowych i antykomunistycznych. Po zmianie ustroju, od kwietnia 1990 r. Święto Konstytucji 3 Maja należy do uroczyście obchodzonych polskich świąt. W roku 2007 po raz pierwszy na Litwie obchodzono święto Konstytucji 3 maja.

Jan Matejko - Polski Malarz

<https://youtu.be/EjUJZPd2tk>

<https://youtu.be/-GBAolHelHs>

Kemski Mikołaj klasa VIII b